

PASTORALNO - LITURGIJSKI VIDIK SAKRAMENTA BOLESNIČKOG POMAZANJA

Današnja sekularizirana situacija — kad je niz vrijednosti stavljeno u krizu, oslabljena nada u buduće stvari, nestao pravi smisao patnje i smrti, te apsolutiziranje zemaljskih i medicinsko-znanstvenih sredstava s jedne strane, a neshvaćanje smisla bolesničkog pomazanja, pre naglašavanje Boga kao terapeuta kao da pomazanje nadomješta ili konkurira medicini, a ponekad i magijsko shvaćanje, s druge strane — urgira da se evangelizira smisao života, bolesti i smrti.

Da bi sakrament pomazanje bio što učinkovitiji, što vjerodostojniji i oslobođen predrasuda, suvremeni crkveni dokumenti ne prestaju naglašavati kako bolest i smrt, te sakramenti koji su s njima povezani, treba kršćanski osmisliti, vjernički doživljavati i točno vrednovati sakramentalnu milost i sakramentalne učinke.

Bolesničko pomazanje kroz povijest

Povijesna istraživanja pokazuju stalnu evoluciju bolesničkog pomazanja. Najstariji dokumenti ne spominju da je pomazanje obred za umiruće, a kao njegov učinak na prvo mjesto stavljaju tjelesno ozdravljenje, a ponegdje i oprostjenje grijeha. Prvo sigurno svjedočanstvo o prisutnosti ovog sakramenta u Crkvi imamo početkom III. stoljeća u Hipolitovoj Apostolskoj Konstituciji. Da ne nabrajamo druge, dosta je spomenuti svjedočanstvo pape Inocenta I. (416) koji piše da je pomazanje »romanae Ecclesiae consuetudo«.¹ Najnoviji dokument iz Qumrana, između 70. i 90. godine, opisuje pomazanje čovjeka koji je pavši s litice bio teško ranjen. Pomazanje mu je bilo podijeljeno škropljenjem, a kao učinke spominje fizičko ozdravljenje i oprostjenje grijeha. Zaključne molitve povezuju se s dolaskom Krista suca.²

U prvih osam stoljeća do karolinške reforme disciplinarne norme bile su: ulje mora biti blagoslovljeno; učinkovitost proistječe iz blagoslova Crkve i Duha Svetoga koji ulju daje životvornu moć; djelatelji su članovi svete hijerarhije. Blagoslovljeno ulje bilo je u širokoj upotrebi. Mogli su ga podjeljivati i vjernici, ali kao blagoslovinu. I oni su to činili na ustuk poganskom preznovjerju i primjenjivali su ga za svaku vrstu bolesti, čak su mazali s njime slijepe, gluhe, paralizirane itd.

¹ PL 20, 559.

² E. Testa, u *Osservatore Romano* 31. I. 1963.

Općenito je vladalo veliko povjerenje u ljekovitu moć pomazanja. Stoga se u svim tekstovima na prvom mjestu naglašavalo tjelesni učinak pomazanja, dok duhovni elemenat spominju rijetki tekstovi. Ipak duhovni elemenat, iako zamagljen, nije bio zanemaren jer se naglašavalo nužnost kajanja i obraćenja što ponovo privlači Božji blagoslov. Međutim, nijedan spis ne spominje da se pomazanje podjeljivalo tek »in extremis« s izričitom svrhom da se bolesnika pripravi za dobru smrt.

Obred se vršio polaganjem svećeničkih ruku; bolesnika se mazalo uljem, bilo cijelo tijelo, bilo pojedina bolna osjetila, a osobito najbolnija mjesta; ponegdje se bolesnika uljem škropilo ili bi bolesnik ulje pio, često pomješano s blagoslovljenom vodom. Molitvene formule koje su pratile obred evocirale su biblijska čudesa, a bilo je i raznih imperatornih i deprekatornih formula koje nisu daleko od uobičajenih egzorcističkih formula.

Od karolinške reforme sakramenat pomazanje sve se više spiritualizira i sve više postaje dio obreda za umiruće povezanog s pokorom i po-pudbinom. Način mišljenja se promijenio jer se više pažnje posvećivalo grijehu kao uzročniku i fizičkoga zla, stoga se je bolesnik prije pomazanja trebao ispovijediti. Otada svu pažnju privlači duhovni elemenat-oproštenje grijeha, ali ne smrtnih jer su oprošteni u ispovijedi, već oproštenje malih grijeha i ostataka grijeha. Pomazanje je predstavljalo »zadnje čišćenje duše« i stoga se je smjelo davati samo u smrtnoj opasnosti »in extremis«, odatle, prema Petru Lombardu, naziv »Extrema unctio«. Pomazanje doprinosi čišćenju duše, a Božjem oproštenju pridružuje se i ozdravljenje tijela jer je dignut grijeh, uzročnik bolesti. Otada su pomazanje mogli dijeliti samo svećenici. Mazalo se više osjetila, od dva do petnaest. Bilo je i više formula koje su isticale duhovni učinak, dok je tjelesni učinak bio u drugom planu.

Skolastici su dalje razradili problematiku pomazanja. Sakramenti, pa i pomazanje, su vrhunaravni čini, pa je prema tome i njihov primarni učinak duhovnoga reda. Jer, ako bi pomazanje imalo medicinski karakter, moralo bi nepogrešivo ozdraviti bolesnika, a to se uvijek ne događa, stoga je ono duhovna medicina koja proizvodi duhovne učinke. Vlastiti učinak pomazanja jest da briše ostatke grijeha. Budući da su istočni i smrtni grijeh povezani sa sakramentima krštenja i pokore, pomazanje je namijenjeno za oproštenje malih grijeha. Ono pomaže mnogo i bolesti tijela kad je tjelesna bolest nastala zbog bolesti duše. Subjekt pomazanja je bolesnik u smrtnoj opasnosti. Djelitelj samo svećenik.

Tomina misao o pomazanju je u perspektivi njegova vremena koje ovaj sakramenat promatra kao sredstvo protiv bolesti grijeha. Ta je pak bolest duhovno oslabljenje koje je prouzročeno aktualnim i istočnim grijehom (»Reliquiae peccati«), a to lišava bolesnika nužne snage koja je potrebna za život milosti i slave, i eto tu priskače u pomoć pomazanje kao okrepna milost. Budući da, kako uči Toma, svaki sakramenat proizvodi samo jedan glavni učinak, drugotni učinak, u ovom slučaju tjelesno oz-

dravljenje, podvrgnut je glavnom učinku, stoga se tjelesno ozdravljenje događa samo kad je to potrebno za duhovno ozdravljenje.³ Premda Toma veli da je »ovaj sakramenat zadnje sredstvo što ga Crkva može podijeliti i koje neposredno disponira za slavu«⁴ ipak on ne precizira da je ovo sakramenat zadnjih časova života već teških bolesnika izloženih životnoj opasnosti kad je po normalnom mišljenju ljudi smrt blizu.⁵ Idealna dispozicija za primanje pomazanja jest da bolesnik bude u onakvom stanju (tj. svjesnom) i s onakvom aktualnom pobožnošću kakva se traži za primanje pričesti.⁶

Firentinski sabor (1439—1445) određuje da se pomazanje dijeli onima koji će umrijeti; nek se mažu osjetila koja su uzrok grijeha; učinak je ozdravljenje uma, a i tijela ukoliko koristi duši (DS 1324).

Tridentinski sabor (1545—1563) proklamira u biti teologiju sv. Tome. Suočen s protestantskim reformistima koji su govorili da praksa Crkve kontradikira Jakovljevoj poslanici, da Krist nije ustanovio ovaj sakramenat jer je to karizma, koja je dana apostolima, da su subjekti pomazanja svi bolesnici a ne samo umirući, da nema učinka ozdravljenja, sabor ustanovljuje da je pomazanje božanska ustanova, a stvarnost sakramenta je »ona milost Duha Svetoga, čije pomazanje briše prijestupe što ih valja okajati i ostatke grijeha, pridiže i krijepi bolesnikovu dušu budeći u njoj veliko pouzdanje u Božje milosrđe; stoga bolesnik, ovako okrijepljen, lakše podnosi nelagodnosti i muke bolesti, te lakše odolijeva napastima zloduha koji mu vreba petu (post 3, 15), a ponekad dobiva i tjelesno ozdravljenje, ako je to korisno za spas duše« (DS 1696). »Pomazanje davati bolesnicima, a nadasve onima koji se nalaze u takvoj pogibelji te se čini da su pri kraju života« (DS 1698).

Drugi Vatikanski valorizira naučavanje Tridenta, te još kao učinak spominje intimnije pridruženje misteriju Kristove patnje i njegovu Mističnom tijelu; ono »nije samo za one koji se nalaze u skrajnjoj životnoj pogibelji«; prikladno vrijeme za podjeljivanje pomazanja je »netom se vjernik zbog bolesti ili starosti nalazi na početku smrtne pogibelji« (SC 73).

Osvrt na ustanovu sakramenta pomazanja

Nije toliko potrebno istraživati posebni momenat kad je ustanovljen sakramenat, koliko sjećati se da sakramentalna snaga u totalitetu dolazi iz čitave Kristove osobe i njegova pahalnog otajstva, tj. muke, smrti i uskrsnuća Knista iz kojega svi sakramenti crpe svoju moć. Prema tome, ništa nije »potpuno« ustanovljeno prije nego se ostvarilo pashalno otajstvo (usp. SC 61).

³ usp. Suppl. q. 30, a. 1 i a. 2.

⁴ ibid. q. 32, a. 2.

⁵ ibid. q. 33, a. 1, ad 2.

⁶ ibid. q. 32, a. 4.

Istina je svete vjere da je bolesničko pomazanje jedan od sedam sakramenata. To je tvrdnja koju garantira trajna nauka Crkve potvrđena definicijama raznih sabora. Pomazanje, kao i svi ostali sakramenti, proizlaze od Krista i njegova pashalnog otajstva. Crkva je od početka, prije svakog pozivanja na Pisma, ali prema datostima Pisma i Tradicije, sakramente živjela vršeci i prenoseći kretnje kako je Krist postupao. Pavao VI. u svojoj Konstituciji »Sveto bolesničko pomazanje«, pozivajući se na trajnu nauku Crkve, naglašava da je pomazanje sakrament »ustanovljen od Krista, našega Gospodina, zacrtan u Marka (Mk 6, 13), a vjernicima preporučan i obznanjen od Jakova apostola: 'Boluje li tko među vama? Neka dozove . . . , (Jak 5, 14—15)«.⁷

Tijekom svoje prve misije u Galileji apostoli su vlašću koju su primili od Krista »mnoge bolesnike mazali uljem i ozdravljali ih« (Mk 6, 7—13). Malo prije uzašašća Krist šalje apostole na njihovu sveopću misiju: »Idite po svemu svijetu . . . koji budu vjerovali . . . na bolesnike stavljat će ruke, i oni će ozdravljati« (Mk 16, 15—18). U ovom dvostrukom poslanju, u kojem jedno pripravlja drugo, nalazimo jasno označene elemente sakramenta za bolesnike: mazanje uljem, polaganje ruku i vjera u riječ Gospodnju.

Međutim, treba odmah primijetiti da je prva Crkva, kao potporu svoga izvanrednog razvitka, poznavala široku upotrebu karizma ozdravljenja koji djeluje izvan svakog obreda ili sakramentalne celebracije.

Tekst poslanice svetog Jakova koji nam govori o pomazanju, ne misli u prvom redu na ustanovu već ga vjernicima obznajuje i preporuča, Jakov govori o nečemu već poznatom i prisutnom, svjedoči kako je Crkva prakticirala sakrament pomazanja prema propisima što ih je ostavio Gospodin.

U vezi s ovim sakramentom neki teolozi svraćaju pažnju na Kristovo pomazanje u Betaniji i agoniju u Getsemaniju.⁸ Trojica Evanđelista (Mk 14, 3—9; Mt 26, 6—13; Iv 12, 1—8) govore o pomazanju pred smrt, jedino ga Luka prenosi u Galileju. Isus hvali ženu koja ga je pomazala: »pomazala je tijelo moje unaprijed za ukop«. Krist kao da naglašava proročku važnost ove kretnje i prihvaća je. Krist, doduše, nije bio lišen časnog ukopa, ali ovdje među recima, filigramski, možemo vidjeti predliku ustanove sakramenta bolesnika, asimiliranje Kristu patniku, anamnezu njegove smrti i zalog slavnog uskrsnuća s njime. Prije nego je ustanovio krštenje u svojoj smrti i Duhu sutradan po uskrsnuću, Krist pristaje da ga Ivan krsti. Tako isto pustio se pomazati predviđajući patnje i smrt, prije nego je ustanovio sakrament pomazanja poslije svoga uskrsnuća.

Agonija u Getsemaniju pokazuje nam kako se Isus želio pripremiti za smrt u punoj svijesti. Njegova borba dokazuje nam da je »tijelo slabo«, za časak oklijeva i moli odstranjenje čaše patnje, ali je brzo prihvaća da do kraja u savršenoj poslušnosti izvrši Očevu volju. Krist se nalazi pred odlučnim izborom. Patnja je strašna napast koja ljudima može skriti Boga

⁷ Red bolesničkog pomazanja, KS, Zagreb 1973, str. 7. — Dalje: RBP.

⁸ M. Coune, *L'onction des malades*, u *Paroisse e Liturgie*, 49, 1967.

i prikriti njegovo očinstvo. Stoga ustraje u molitvi. Tako postaje uzor i utjeha svim umirućim, jer u času svoga umiranja znaju da je Krist trpio prije njih i za njih, da u patnjama nisu prepušteni samo sebi pa ni onda kad ih sve ostavi. Krist je s njima u svojim patnjama i u svojim sakramentima. To je za njih veliko ohrabrenje i utjeha.

Kristovo otajstvo i pomazanje

»Liturgija sakramenata pruža mogućnost pravo raspoloženim vjernicima da im se gotovo svaka zgoda života posvećuje božanskom milošću« (SC 61). Svaki je sakramenta privilegirani susret između Krista i čovjeka koji se nalazi u posebnoj životnoj situaciji. U posebnoj situaciji nalazi se i vjernik koji se zbog bolesti ili starosti primiće kraju života. U toj situaciji po sakramentu pomazanja, suobličen s Kristom patnikom, prima okrepu koja mu omogućuje da se bori za zdravlje i život, da s Kristom patnikom pobijedi smrt i po njegovu uskrsnuću zadobije život. »Zar nije trebalo da Krist pretrpi da uđe u svoju slavu« (Lk 24, 26). Bolest i smrt su za čovjeka žalosna stvarnost, ali u Kristu dobivaju novi, eminentno pozitivni smisao: mogu postati put prema životu. Kristovo pashalno otajstvo za kršćanina znači: u sakramentima, od proslavljenog Kristova čovjštva koje je oruđe njegova božanstva, primiti onaj tijek božanskoga života kojeg je ono puno i koje nam pomaže prijeći ili sve više prelaziti iz duhovne smrti u božanski život, suobličavajući nas umrlom i uskrsnom Kristu sve dok se ne proizvede ono savršeno suobličenje koje će se dogoditi u slavnom uskrsnuću naših tjelesa. Po sakramentima čovjek se radikalno priključuje Kristu, Bogo-čovjeku, raspetom i uskrsnom. Po njima primamo milost koja čovjeka bitno oblikuje i dinamizira. Zbog posvećenja po sakramentima, osobito onima koji utiskuju karakter, čovjek mora Kristovu primljenu milost učiniti vitalnom po djelatnom življenju. Sakramentalna milost pomazanja kaziva čovjeku kako da se svojim životom suobliči Kristu i ujedno mu daje snagu za življenje i djelovanje s Kristom. Stoga pomazanje nije u prvom redu sakrament umirućih, već onaj koji bolesniku daje snagu da se sjedinjen s Kristom i uz sudjelovanje Crkve bori za zdravlje i život. Pomazanje postavljeno u osobnu povijest bolesnika nije drugo već produbljenje i produljenje krštenja, sudjelovanje u Kristovoj smrti, i uskrsnuću, i navještaj totalnog i definitivnog oslobođenja čovjeka. Pomazanje u ime Gospodnje ostvaruje spas bolesnika čineći ga sudionikom u Kristovoj pobjedi nad grijehom i smrću, bilo ozdravljenjem koje je mesijanski i biblijski znak spasa, bilo povećanjem snage da se suprostavi smrti koja je konačno i potpuno oslobođenje od zla, potpuno i definitivno ucjepljenje u pashalno otajstvo koje je počelo krštenjem. »Svetim pomazanjem bolesnika i molitvom svećenika cijela Crkva preporučuje bolesne trpećem i proslavljenom Gospodinu da im olakša boli i da ih spasi, dapače ih potiče da se slobodno sjedinjuju s Kristovom mukom i smrću i tako doprinesu dobru Božjega naroda« (LG 11).

Svaki vjernik koji je pogođen bolešću, starošću, koji je ugrožen u svom životu, pozvan je da se stavi na raspolaganje jednoj novoj pojavi Krista u svom životu i da se što dublje, što osobnije pridruži Kristovu pashalnom otajstvu. To stavljanje sebe na raspolaganje, oživljeno Kristovom milošću, omogućit će vjernicima da pobjedonosno prevladaju bolest što intenzivnijim religioznim životom i što većim zalaganjem za eklesialnu solidarnost, da u svom posljednjem i odlučnom zemaljskom susretu s Kristom ostvare svoju osobnu pashu, svoj prijelaz s Kristom s ovog svijeta k Ocu i tako s pouzdanjem i vedrinom ide u susret smrti upravljenog pogleda u Krista koji će ih primiti u kraljestvo svoga Oca.

Pomazanje, kao pashalno događanje, uključuje kao i svi sakramenti trostruku pashalnu dimenziju: prošlost, sadašnjost i budućnost. To je spasenje crpljeno iz prošlosti, sada u sakramentu saopćeno, a u paruziji ostvareno u punini. Ono što sv. Toma veli za Euharistiju u pomazanju se savršeno ostvaruje: slavi se spomen Muke, duša se napunja milošću i daje se zalog buduće slave.

Pomazanje je anamneza, spomen-čin Kristove muke. Čin vjere kršćanina koji trpi navodi da se sjeća Kristovih otkupiteljskih patnja što ih je on za njega i za čitav svijet podnio: Getsemanske agonije, procesa pred Pilatom, razapinjanja na Kalvariji, pa da se i on suobliči s Bogo-čovjekom Kristom »najljepšim od sinova ljudskih« (Ps 45). Ali ovaj pogled u prošlost bio bi nepotpun i traumatičan ako bi se ograničio samo na bolni i negativni aspekt muke. Ako je Krist htio trpjeti, to je bilo zbog toga da pobjedi patnju i da sve ljude ponese u slavno preobraženje svoga uskrslog čovječtva. Bolesni i umirući kršćanin pozvan je da dijeli integralnu sudbinu Učitelja, ne samo muku, već i proslavu poslije muke.

Pomazanje sada, u ovom sudbonosnom času primanja, napunja dušu milošću, garantira otajstvenu prisutnost Krista i donosi oživljavajući dar Kristova Duha. Prožima bolesnika *božanskom ljubavlju* koja u času kušnje olakšava dušu i učvršćuje tijelo da iz ljubavi podnosi boli i da se muževno pripravi na smrti i sve dublje asimilira Kristu. Kristova intimna, iako nevidljiva, prisutnost utješna je milost koja bolesnika posvećuje Bogu, a patnje preobrazuje u mirnu vedrinu i radost. Iz ljubavi prema Kristu i po njegovu primjeru poslušan Božjoj volji osjeća se sposobnim da trpi.

Pashalni karakter pomazanja daje patnji pozitivni smisao te postaje izvor nove nade budućeg definitivnog spasenja. Pomazanje kao *znak nade*, svečano u Betaniji potvrđen od Krista, usmjeruje bolesnika prema posljednjem cilju svoje životne avanture, prema ulasku u Božje kraljevstvo, prema slavi koju je Krist obećao našem tijelu ako se je u patnjama suobličilo s njegovim patnjama i kao njegov ud tijekom života dopunjavalo što nedostaje Kristovim patnjama (Kol 1, 24). Stoga će tijelo, kad s njega spadne zemaljski raspadljivi oklop, biti u slavi sjedinjeno i preobraženo na sliku stoga pobožanstvenjenog čovječtva.

Pomazanje u prvom planu prezentira intervenciju i prisutnost Krista. Onaj koji se pred bolesnikom predstavlja jest uskrsli i proslavljeni Krist, pobjednik smrti i, prema tome, pobjednik bolesti. Ali taj slavodobitni Krist neodjeljiv je od čovjeka Isusa iz Nazareta koji je u svom trpnom čovječstvu prihvatio slabost naših zemaljskih uvjeta, koji se tijekom svoje proročke službe s pijetetom prigibao nad bolesne i koji je, čovjek bolova, sam trpio i nosio slavne rane svoje muke. Blizina uskrsloga Krista po sakramentu pomazanja prenosi bolesnicima snažni dinamizam Kristova Duha i njegovih karizma u službi Crkve koja posvećuje čovjeka i u bolesnom tijelu koje je stavljeno u kušnju smrti. Tako kroz pashalno otajstvo bolest i umiranje postaje »radosna vijest«.

Misli vodilje reforme pomazanja

Naziv »posljednje« pomazanje bila je zapreka za primanje pomazanja, jer je s tim nazivom stvoren mentalitet da je ovaj sakrament znak neposredne i sigurne smrti. To je kod bolesnika i obitelji izazvalo odbojnost. Zbog toga je obitelj bolesniku skrivala njegovo stanje i nije mu predlagala ovaj sakrament, a bolesnik ga je odbijao jer je u suprotnosti s prirodnom težnjom za životom. Stoga se svećenika zvalo tek onda kad je bolesnik bio u agoniji. A koju vrijednost ima sakrament primljen u nesvijesti? U takvoj klimi negdašnje molitve za ozdravljenje nisu bile na mjestu, jer su molile ozdravljenje onoga što je gotovo nemoguće, pa kao da se po njima nekako magijski tražilo čudo.

Napredak medicine. Nekoć je većina teških bolesti bila smrtna. Nedostatak higijene i terapije učinile su bolest dramatskom stvarnošću koja je često svršavala asmrću i u takvoj klimi nekako se smatralo naravnim da je pomazanje sakrament umirućih. Danas napredak medicine, medicinske tehnike i terapije smanjili su smrtnost, a kroničnim bolesnicima produljili život. Stoga se kronični bolesnici i starci često nalaze u posebnim duševnim i psihološkim potrebama i kao takvima široko poimanje pomazanja kao sakramenta bolesnika veliko je obogaćenje jer, ako je to sakrament umirućih, smatraju da to nije sakrament za njih.

Bolje poznavanje kršćanske starine i tradicije pokazuje da to nije bio obred neposredne pripreve za smrt, već se pomazivalo sve vrste bolesnika.

Revalorizacija Popudbine. Sakrament svakog krštenika koji je na pragu smrti je Euharistija — Popudbina. Liturgija predstavlja Popudbinu kao zaštitu u smrtnoj borbi, kao potrebnu opskrbu krštenika na prijelazu s ovoga svijeta k Ocu, kao inicijaciju vječne slave. A pomazanje kao obred čišćenja treba bolesnika pripremiti za primanje Euharistije (SC 74; RBP 93 i 113), da na prijelazu iz ovoga života bude ojačan i utvrđen Kristovim tijelom, zalogom uskrsnuća (RBP 116).

Revaloriziranje zdravstvenog učinka pomazanja koji ističu današnji teolozi, kao npr. P. Roguet, J. Ch. Didier, a Dom Botte pita: »Ako vjerujemo u učinak molitve za zdravlje bolesnika, nije li onda logično da u tom duhu vršimo obred koji potječe od apostolske Crkve i koji je za to ustanovljen?« Krist je ozdravljao ne samo bolesne na duši već i na tijelu. Čitav čovjek se susreće s Kristom i u svom totalitetu pritijelovljuje Kristu. Stoga se i kaže da »sakrament daje bolesnome milost Duha Svetoga koja pripomaže spasu svega čovjeka« (RBP 6), a svi obrednici uz duhovne spominju i tjelesne učinke. Tako je držala prva Crkva, a i sadašnja, jer govori o »olakšanju« i »pridizanju« bolesnika (LG 11; PO 5).

Obred bolesničkog pomazanja

Predhodne napomene

Novi obrednik posljedica je skladnog povezivanja Evandjelja i senzibiliteta suvremenog čovjeka. Crkva suosjeća s ljudima koji se susreću s problemom bolesti i želi im pomoći. Suočava bolesnika s njegovom situacijom pred Bogom i nudi mu mogućnost da u svom tijelu dopuni što manjka Kristovim mukama (Kol 1, 24). To je stalna praksa Crkve s kojom slijedi Kristovu brigu za bolesnike, a znak njezine brige je sakrament pomazanja.

Obred pomazanja je »ministerium elevationis«, služba pridizanja bolesnika, pomaganje njegovu spasu obuhvaćajući totalitet osobe u njeznoj složenosti duha i tijela. Pomaže čovjeku da živi svoj život uprkos bolesti, jača ga protiv napasti Zloga i tjeskobe smrti, te moli za njegovo ozdravljenje predajući ga u Božju volju.

Obred ne samo u uvodu već u samoj sakramentalnoj formuli naglašava djelovanje Duha Svetoga koji sakramentalnim riječima i kretnjama daje moć i učinkovitost. Zadatak je Duha Svetoga da čovjeka ucijepi u integralnog Krista. Sada Duh, prisutan u Crkvi, izražava susret čovjeka s Kristom preko sakramenta, preko sakramentalnog čina oslikava Kristov lik u dušama vjernika (LG 50; SC 6, 59).

Obrednik naglašava eklezijalnu dimenziju pomazanja. Bolesnik je povjeren brizi cijele Crkve. Pomazanje je čin ne samo svećenika već cijele Crkve koja u vršenju općeg svećeništva sa svim vjernicima, svetim pomazanjem i molitvom preporučuje bolesne trpećem Gospodinu da olakša njihove muke i da ih spasi. U tom smislu treba katekizirati vjernike i angažirati ih da djelatno i svjesno sudjeluju. Sudjelovanje se ne iscrpljuje jedino u slavljenju sakramenata već u općoj brizi za bolesnike i pomaganju u raznim potrebama duše i tijela da bi bolesnik izašao iz svoje izoliranosti u koju ga uvodi njegova situacija.

Kvalitet slavljenja sakramenata treba biti autentičan, shvatljiv, da se ostvari uistinu pravi osobni susret Boga i čovjeka.

Subjekt sakramenta pomazanja

Što se tiče primaoca sakramenta vrijede u glavnom sve dosadašnje norme. Budući da je pomazanje sakramenat borbe za život, a ne sakramenat umirućih — to je Popudbina, ne daje se samo onima koji su »in periculo mortis« (can. 940) već prije svega onima »koji su zbog bolesti ili starosti pogibeljno bolesni« (RBP 8). Dakle, ako se radi o ozbiljnoj bolesti, a ne o banalnoj koja nije teška i za koju postoji mogućnost ozdravljenja. Ne daje se ni bolesniku koji umišlja da je teško bolestan, a to stvarno nije, iako on traži pomazanje. Međutim, duševna kniza bolesnika, izazvana fizičkim bolovima, opravdava da se pomazanje daje teškom bolesniku zbog napadaja bolesti koja se razvija na gore ili napadaji imaju kronični karakter. Svaki slučaj je slučaj za sebe i sve treba prosuditi pastoralnom razboritosti. »Što se tiče procjene bolesti, dosta je da o tome postoji razborit i uvjerljiv sud, a po potrebi savjetovati se s liječnikom« (RBP 8). Moderna medicina odbacuje Ciceronovo mišljenje »senectus ipsa morbus est« i ne smije se ići u eksces te davati pomazanje svakom starcu, a da se prije ne procjeni konkretno slabljenje snaga i napadaje koji su povezani sa starošću. Pomazanje se može ponoviti ako bolesnik prizdravi ili ako tijekom iste bolesti nastupi veća pogibao. Ako se razborito sumnja da je bolesnik umro, može se podijeliti uvjetno. Međutim, ako je bolesnik već umro, pomazanje se ne dijeli već se za njega pomoli Bogu (RBP 15). Prije kirurške operacije može se dati pomazanje ako se radi o teškoj bolesti. Molitve pri podjeljivanju treba upriličiti prema stanju bolesnika: teški bolesnik; ako je u velikoj pogibelji; u starijoj dobi; ako mu se daje pomast i Popudbina (RBP 244-245, 77). Teško bolesnoj djeci, ako shvaćaju korisnost i značenje sakramenta, daje se pomazanje. Kao što se krštenje dijeli »in fide Ecclesiae« zašto se i dijete ne bi moglo koristiti sakramentalnom milošću tjelesne i duhovne okrepe, pitaju neki telozci? Iako u njima ne može proizvesti penitencijalni učinak, može im biti sredstvo protiv bolesti tijela, a duši povećati milost. Cesario iz Arlesa (+534) savjetovao je majke da bolesnoj djeci daju ovu medicinu Crkve.

Za dispoziciju vrijede svi dosadašnji uvjeti, a najbolji znak dobre dispozicije je ako sam bolesnik traži pomazanje. Sakramenat je Božja spasilачka inicijativa koja traži slobodan odgovor vjere sa strane vjernika kroz vezu Crkve. Po svojoj biti sakramenat se usavršava u vjeri vjernika koji je pozvan da uđe u slavljenje sakramenta po osobnoj svećeničkoj obavezi. Sakramenat ima dijalogalni karakter pa traži da bolesnik sudjeluje osobnom vjerom i nadom, pameću i usnama. Prema psihofizičkom stanju bolesnika, njegovoj slabosti, preumorenosti... treba upriličiti obred.

Pomazanje se može obaviti ujedno i za više bolesnika, što može biti veoma korisno. U tom slučaju bolesnici osjećaju da nisu sami u svojoj patnji i da zauzimaju posebno mjesto u brizi Crkve, da su s njima solidarni i oni zdravi, a zdrave podsjeća na njihovu odgovornost za bolesne u misiji Crkve. Kad okolnosti dozvoljavaju, i uz dozvolu mjesnog Ordi-

narija, zajednička slavlja mogu se slaviti na nivou župe, biskupije, na hodočasničkim mjestima, u staračkim domovima... Takva slavljenja u Lurdu opovrgla su mišljenje da je pomazanje povezano sa skorom smrću. Može se dijeliti pod misom, ali stvarno istinskim bolesnicima. I kad se podjeljuje samo jednom bolesniku, treba sakupiti barem njegovu obitelj i susjede da bolesnik osjeti da je član zajednice koja podržava njegovu nadu u borbi za život i spasenje.

Djelitelj pomazanja

Novi red pomazanja veli da su redoviti djelitelji: biskup, župnik i njegovi suradnici, te svećenici kojima je povjereno dušobrižništvo staračkih domova i bolnica. Posebno spominje biskupa, ne stoga što on to ne bi bio, već da se naglasi da je biskup u svojoj dijecezi »upravitelj milosti« i stoga je njegova dužnost da posvećuje stado, a ne samo da upravlja sakramentalnom disciplinom i plodnim dijeljenjem. Njegova se dužnost direktno proteže na sakramente i obavezan je da s primjerom pomaže one s kojima upravlja (LG 26). I svi ostali svećenici, uz dozvolu redovitog djelitelja, koja se u slučaju nužnosti može pretpostaviti, mogu dijeliti pomazanja. O podjeljenom pomazanju trebaju obavijestiti redovitog djelitelja. Ako su pri dijeljenju pomazanja prisutna dva ili više svećenika, svi mogu položiti ruke na bolesnika, međusobno podijeliti obrede, ali samo jedan može izgovoriti molitve, podijeliti pomazanje i izgovoriti formulu (RBP 24). Ako pak ima više bolesnika i više svećenika, svaki može na neke položiti ruke i mazati, ali samo glavni celebrant izgovara molitve.

Djelitelj predstavlja Krista pred bolesnikom i ovjekovječuje Kristovu brigu za bolesne, stoga njegova uloga nije samo ritualna već i naglašeno pastoralna. Da bi mogao što plodonosnije i konkretnije podijeliti sakrament treba se prije informirati u kakvom je stanju bolesnik, u kakvim se fizičkim, psihičkim i religioznim okolnostima kreće, koje su njegove želje i želje obitelji pa prema tome rasporediti obred, čitanja i molitve.

Tvar i forma sakramenta pomazanja

Prikladna tvar je maslinovo ulje. Da bi se došlo u susret krajevima gdje nema maslinova ulja ili ga je teško nabaviti, dozvoljeno je upotrijebiti drugo, ali samo biljno, a ne kameno ni životinjsko ulje. Ta je odredba u skladu s prastarom (V. stoljeće) i do danas važećom formulom blagoslova ulja u kojoj se saziva Duha Svetoga na »ulje što si ga iz zelena stabla dobrostivo proizveo«.

Ulje treba biti blagoslovljeno od biskupa, a u slučaju prijeko potrebe može ga blagosloviti svaki svećenik. Biskup obično ulje blagoslovljuje na Veliki četvrtak, a svećenik svaki put posebno samo u slučaju nužde (npr. zaboravio ponijeti ulje, a crkva daleko).

Formula ili lik pomazanja postavlja sakrament u plan spasa. U ovom sakramentalnom susretu Krist se predstavlja kao Spasitelj. On je

onaj koji daje sakramentalnu milost i spasava. Knist je pravi djelatelj sakramenta, on djeluje u osobi svećenika, svećenik je Kristov instrument. Toga mora svećenik biti svjestan kad podijeljuje sakramenat, vrši obred i izgovara sakramentalnu formulu. Formulu u punini izražava biblijsko i u isto vrijeme pashalno značenje sakramenta.

Uvodni obredi

Obred svojim kretnjama, činima i riječima čini prisutnim ono što označuje, proizvodi što pokazuje i ostvaruje ono čega je sakramenat. Sadržaj dvostruko kretnje: silazno, tj. dijeljenje milosti, i uzlazno, tj. bogoštovlje i klanjanje Bogu u Kristu. Vrlo je važno dostojno vršenje obreda, jer to »vjernike najbolje sprema da sakramentalnu milost plodonosno prime, da Boga pravilno štiju i vrše ljubav« (SC 59).

Svećenik koji dijeli sakramenat nije nekakav funkcioner već predstavnik Isusa Krista u čije ime vrši sveti obred pa se to mora vidjeti i na distinktivnom znaku koji ga razlikuje od ostalih ljudi. Redovito treba dijeliti sakramenat u talaru, koti i stoli.

Pozdrav. Prvi humani i kršćanski kontakt ostvaruje se spontanom pozdravom sućuti i razumijevanja. Liturgija nije beztjelesna niti se smije svesti na hladnu protokolarnu ceremoniju. Ljudski susret favorizira i započinje ulaz u religioznu stvarnost. Pozdrav razbija distancu između svećenika i vjernika. Svećenik je uvijek navjestitelj Radosne vijesti pa i u slučaju bolesti i smrti, a bolesnik i njegova obitelj više nego drugi osjećaju potrebu Božje utjehe i ljudske ljubavi i solidarnosti.

Škropljenje bolesnika i mjesta s blagoslovljenom vodom, prema riječima koje prate škropljenje nema lustrativni karakter kao dosadašnja formula: »Poškropi me izopom da se očistim«. To je podsjećanje na krsnu vodu koja nas je preporodila i ucijepila u pashalno otajstvo, u sudjelovanje s Kristom u mucijama ali i u proslavi. Može se, i prikladno je, da se sada bolesniku daje poljubiti raspelo.

Uvodno upozorenje s molitvom upozorava na Kristovu prisutnost usred onih koji su sabrani u njegovo ime i koji mogu, poput biblijskih bolesnika, moliti od Krista ozdravljenje jer je on po apostolu u tu svrhu preporučio ovaj sakramenat. Ujedno se bolesnika preporuča Božjoj dobroti i moli za njega olakšanje i spasenje. Ovo upozorenje uz predložene obrasce prepušteno je i kreativnosti djelatelja, ali uvijek treba izražavati misao upozorenja.

Uvodni obredi zaključuju se *pokajničkim činom* kao u misi. Ako se treba obaviti sveta ispovijed, to se sada vrši i to ujedno nadomiješta pokajnički čin. Najprikladnije je da se ispovijed obavi, ako je ikako moguće, u drugo vrijeme, da se sakramenti ne gomilaju, pogotovo ako se dijeli pričest, a možda i krizma, jer sve to sprječava pažnju da se shvati i prati djelotvornost pojedinih sakramenata.

Slavljenje Božje riječi

Kao i u svakom sakramentu i ovdje se vrši, ali veoma kratka, liturgija Riječi. Nesumnjiva je njezina neophodnost. Božja riječ treba pomoći bolesniku i prisutnima da shvate smisao pomazanja i bolesti. Neophodno je da vjernici shvate sakramentalne znakove da bi obredni elementi hranili, ojačali i izrazili onu vjeru koju sakramentat pretpostavlja, a upravo iz Svetog pisma sakramentalne riječi, kretnje i znakovi dobivaju svoje značenje, stoga je nužno da navještaj riječi predhodi sakramentalni čin. Ono što riječ naviješta sakramentat ostvaruje. Najprije susret s Kristom u riječi, a zatim susret u sakramentu. Treba pak imati na umu da svi obredi skupa, a ne samo bitni, sačinjavaju sakramentat.

U današnjem društvu koje vrednuje čovjeka na temelju njegovih produktivnih sposobnosti nužno je evangelizirati bolesnika o njegovom zadatku i misiji koju ima u svijetu patnika. I on i svi ostali supatnici, iako bolesni, imaju vrijednost ljudske osobe i duboko dostojanstvo ljudskog bića koje nadvisuje svaku vrednotu. Patnici doprinose razvoju visokih humanih vrijednosti: dobroti, solidarnosti, brastvu, zajedništvu. Svećenik stoga treba razumno, razmotrivši situaciju bolesnika i prisutnih osoba, izabrati prikladno čitanje, između pedesetak predloženih, i kratko ga komentirati.

Molitva vjere je naravni odgovor na Božju riječ. Na Božju riječ odgovaramo jednom od tri predložene molitve vjere koje se mogu skretati i uskladiti s konkretnim prilikama. Molitva vjere je neophodna (RBP 73) jer bolesnik će biti spašen svojom vjerom i vjerom Crkve u spasonosno otajstvo smrti i uskrsnuća Krista od kojega sakramentat ima svoju učinkovitost i vjere u buduće kraljevstvo kojega je sakramentat zalog, »molitva učinjena s vjerom spasiti će bolesnika« (Jak 5, 15). Budući da je bolesnik dužan boriti se za svoj život, sakramentat ga potiče da se obrati Bogu moleći snagu za svladavanje teškoća bolesti, tražeći zdravlje i odvažno upotrebljavajući sva ljudska umijeća koja mu stoje na raspolaganju. U ovom smislu pomazanje ne ide za tim da per se i direktno proizvede poboljšanje ili ozdravljenje, već ohrabruje bolesnika da se zalaže i učini sve što je u njegovoj moći i da surađuje s liječnikom, a to je posebno važno u liječenju. Ako nastane poboljšanje ili ozdravljenje, nije to neki čudesni učinak pomazanja već je sakramentat pozitivno utjecao što je probudio duševne i tjelesne moći bolesnika. Ako se je u nekom slučaju dogodilo ozdravljenje koje se nije očekivalo, to ne bi bio učinak sakramenta kao takvog, već prije izvanredni Božji dar prigodom sakramenta.⁹

Slavljenje sakramenta

Slavljenje sakramenta započinje u šutnji polaganjem ruku na glavu bolesnika. To je biblijska kretnja i nema negdašnje značenje egzorcizma

⁹ G. Colombo, *Aspetti teologici del rito dell'unzione*, u *Rivista Liturgica*, 4, Torino 1974, str. 526—527.

(»Polaganjem naših ruku ugasila se u tebi svaka đavolska sila«). Egzorci-
zam je nadomješten blagoslovom ulja. Polaganje ruku je kretnja s kojom
je Krist blagoslivljao i ozdravljao, a tu kretnju je naredio i učenicima:
»Na bolesnike stavljat će ruke, i oni će ozdravljati« (Mk 16, 18; Mt 9, 5,
25). Budući da je ta kretnja već po sebi znakovita, nije potrebno izgovar-
anje formule. Ako se bolesniku koji je u smrtnoj pogibelji kontinuirano
dijeli i krizma koja se također dijeli polaganjem ruku, onda se ova kret-
nja izostavlja.

Blagoslov ulja je potpuno novi obred. U slučaju da svećenik nema
pri ruci ulja koje je blagoslovio biskup, može ga i sam blagosloviti. Molit-
va blagoslova je ona ista s kojom biskup blagoslivlje ulje na Veliki četvr-
tak. Ova molitva, po svojoj ulozi bitne sakramentalne molitve, po svome
uključenju u rimski kanon kao epikleza (»Pošalji Duha«) i po svom odno-
su s najstanim liturgijskim molitvama, ubraja se u najvažnije molitve
rimske liturgijske tradicije. Sadrži tri doktrinalne točke: epiklezu, molitvu
za cjelokupno ozdravljenje, i u isto vrijeme očekuje zaštitu čitava čovje-
ka, tj. »tijela, duše i duha« prema pavlovskoj trilogiji (1 Sol 5, 23).

Ako je ulje blagoslovljeno od biskupa, onda se moli »zahvalna molit-
va« nad uljem koja prisutnima doziva u pamet divni Božji plan s kojim
želi spasiti čovjeka šaljući na zemlju svoga Sina »liječnika tijela i duše«
(SC 5) i dajući čovjeku božanskog Tješitelja za pomoć našoj slabosti (usp.
Rim 8, 23 sl).

Vrhunac obreda sadrži mazanje, izgovaranje formule i zaključnu mo-
litvu. Maže se čelo i obje ruke. Dok se maže čelo, izgovara se prvi, a dok
se mažu ruke, drugi dio formule. Mazanje čela i ruku ne samo što odgovara
prikkladnosti, već je i u analogiji s orijentalnom praksom i simbolizmom
čela i ruku što označava osobu i njezinu djelatnost.

Molitva koja slijedi izražava puno značenje sakramenta koje je izra-
ženo i u formuli i u blagoslovu ulja. Prva molitva u obredniku ne izgo-
vara se za sve bolesnike. Predložene su i druge koje su više u sukladnosti
s konkretnim bolesnikovim stanjem: ako je u godinama, ili u velikoj po-
gibelji, ili se nalazi u agoniji, ili ujedno prima pomazanje i Popudbinu.

Zaključani obred

Obred se zaključuje moljenjem Očenaša, eventualnom pričesću i na
koncu blagoslovom. Prikladno je da svi prisutni, počevši od svećenika, s
bolesnikom izmijene cjelov mira.

Ne zaboravimo, na koncu, da je Krist ustanovio sakramente za ljude.
U posebnim etapama života sakramenti uprisutnjuju Krista da bi on lju-
dima donio spasenje. Ne zaboravimo da smo mi svećenici, kad dijelimo
sakramente, u uzvišenoj službi Krista. Stoga smo glasnici zdravlja, života,
oproštenja, blagoslova i spasenja, da pred bolesnicima naviještamo i
predstavljamo pashalnog Krista, pobjednika smrti i bolesti.